

UOT 372.3/4

KİÇİKYAŞLI MƏKTƏBLİLƏRDƏ ƏXLAQİ KEYFİYYƏTLƏRİN FORMALAŞDIRILMASININ NƏZƏRİ MƏSƏLƏLƏRİ

Vüsalə Mübariz qızı Səmədova
Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı
ORCID: 0009-0009-4142-7151
E-mail: vmemmedova470@gmail.com

Açar sözlər: Əxlaq, tərbiyə, kiçikyaşı məktəbli, mənəviyyat, etika, şüur.

Ключевые слова: Мораль, воспитание, младший школьник, духовность, этика, сознание.

Key words: Morality, education, junior high school student, spirituality, ethics, consciousness.

Azərbaycan Respublikası müstəqil bir dövlət kimi çətinlikləri arxada qoyaraq irəli addım-layır. Bütün sahələrdə yeniliklər həyata keçirilir. Gənc nəslin, ictimaiyyətin o cümlədən, təhsil işçilərinin qarşısında mühüm vəzifələr qoyulmuşdur. Bu vəzifələrdən ən önəmlisi vətəni sevən, onun keşiyində duran, yüksək intellektual səviyyəli, müsbət əxlaqi keyfiyyətlərə sahib vətən-daşlar yetişdirməkdir. Kiçikyaşlı məktəblilərdə əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşdırılması bu gün aktual məsələlərdən biridir.

Cəmiyyət uzunmüddətli tarixi inkişaf yolu keçmişdir. İnsan birliyinin ilkin formaları olan qəbilə, tayfa quruluşu dövründən başlayaraq müəyyən normalar formalaşmışdır. Bu normalar əmək prosesində inkişaf etmişdir. İnsanlar sadə əmək vərdişlərinə yiyələnib, müxtəlif əmək alətləri düzəldərkən müəyyən münasibətlərdə olmuş və sadə davranış normalarını yerinə yetir-mişlər. Tədricən sadə davranış qaydaları cəmiyyətdə əxlaqi keyfiyyətlər kimi təşəkkül tap-mışdır.

İnsanların əməyə, ailəyə, bir-birinə, dövlətə, cəmiyyətə münasibətlərini müəyyən edən və tarixən təşəkkül tapmış mənəvi və hüquqi davranış normalarına əxlaq deyilir. Cəmiyyət inkişaf etdikcə, onun iqtisadi və sosial quruluşu dəyişdikcə davranış normaları, əxlaq da dəyişir, mü-rəkkəbləşir. Cəmiyyət əxlaqi yaratmaqla yanaşı onu qoruyur və inkişafına təsir göstərir. Sadə davranış normaları bütün insanlar üçün mahiyyət daşıyır. Bu davranış normalarına cəmiyyətin min illər ərzində inkişafı nəticəsində hər cür bəşəri birgəyaşayış mənəvi dəyərləri daxildir. Düzlük, doğruluq, nəzakət, başqasının dərdinə şərik olmaq, mehribanlıq, səmimiyyət və s. qə-dim zamanlardan müsbət əxlaqi keyfiyyət kimi qiymətləndirilmişdir. Yalançılıq, oğurluq, sat-qınlıq, daşqəlblilik, xəyanət və s. kimi rəzil keyfiyyətlər isə pislənmişdir. Sosial mənşəyindən və tutduğu mövqedən asılı olmayaraq insanın şərəf və ləyaqəti bütün insanların əxlaqi bərabər-liyi haqqında cəmiyyətdə humanist qarşılıqlı münasibətlərin zəruriliyi və s. təsəvvürlər insan-lığın ən böyük nailiyyətlərindən biridir. Əxlaqi keyfiyyətlərə bir sıra psixoloji hallar da aid edi-lir. Qəbahətli iş görmüş bir adamın üzündə yaranmış həya qızartısını hər insan bir cür qiymət-ləndirə bilər. Bu qızartı ümumi psixofizioloji haldır və hər kəsdə ola bilər. Qadağaların, əxlaqi normaların, hisslərin, tələbatların və s. məzmunu, sosial mənası mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Əxlaq bəşəriyyətin inkişafının hər bir mərhələsində məzmununa görə müxtəlif vəzifələri yerinə yetirmiş və yetirməyə davam edir.

İnsanların ünsiyyətinin xüsusi formalarından biri də əxlaqdır. Əxlaq insanın başqalarıyla ünsiyyətində, danışıq və rəftarında ictimai yerlərdə özünü göstərir. Bir sıra qaydalar mövcuddur ki, həmin qaydalar cəmiyyət üzvünün ictimai yerlərdə özünü necə aparmasını müəyyənləşdirir və insanlar öz davranışlarında həmin qaydalara əməl etməlidir. Bu qaydalar əsasən cəmiyyət üzvlərinin şüurunda iki cür formalaşmışdır. Bəzi qaydalar dövlət tərəfindən qoyulmuşdur və hər kəs bu qaydalara riayət etməlidir əks halda qaydaları pozan insanlar ya müvafiq orqanlar tərəfindən qaydalara əməl etməyə məcbur edirlər, ya da cinayət məsuliyyətinə cəlb olunurlar. Bu qaydalar əxlaq normaları adlandırılır. Digər qaydalar isə heç bir qanunda yazılmamışdır lakin, cəmiyyətin şüurunda möhkəmləndirilmişdir. Xalqın milli-mənəvi dəyərlərinə, özünə, başqalarına, əməyə, cəmiyyətə münasibətini əks etdirən xüsusi norma əxlaqdır.

İnsan öz vicdanı qarşısında etdiyi əməlləri əsaslandıraraq, qiymətləndirərək onları motivləşdirir. Şəxsiyyətin davranışını müəyyən edən xüsusiyyətlərdən biri də əxlaqi qiymətləndirmədir. İnsanın davranış və əməllərinin müstəqil, öz bildiyi kimi müəyyən etməsi özünüqiymətləndirmədir. Özünüqiymətləndirmə özünənəzarətin mühüm vasitəsi kimi təzahür edir eyni zamanda özünüqiymətləndirmə vicdan və borc hissləri ilə sıx əlaqəlidir.

Vicdan olmadan əxlaqi şüurun tam dəyərli işi mümkün deyildir. Əxlaqi özünənəzarət aləti olan vicdan əxlaqın sosial məzmununu müdafiə edir. “Vicdan əxlaqi intuisiyaya əsaslanan insan ruhunun caynaqlarıdır” (R.Rollan). Ən ağır cəzalardan biri də vicdan əzabıdır.

Borc insanın özünün, kollektiv və cəmiyyətin qarşısında davranış norması üçün məsuliyyət kimi dayanır. Borc bunların toplanmış ifadəsidir. Borc vicdandan fərqli olaraq bu və ya başqa şəkildə motivləşdirilmişdir. İnsanın yalnız cəmiyyət qarşısında deyil, həm də onun öz qarşısında duran yüksək vəzifələri möhkəmləndirən hiss borcudur.

Hər bir xalqın, o cümlədən, Azərbaycan xalqının tarixi yaddaşına həkk olunmuş, başqa xalqlara və özünə münasibətini özündə birləşdirən milli keyfiyyətlər, mənəvi dəyərlər mövcuddur ki, bu dəyərlər milli mənəviyyətin, milli əxlaqın əsasını təşkil edir.

Kişi sözü, alicənablıq, əliaçıqlıq, dədə-babadan miras qalmış qonaqpərvərlik, ağsaqqala hörmət, müəllimə ehtiram, kiçiklərə nəvaziş və qayğı ilə yanaşmaq, başqasına əl tutmaq, sözdə bütövlük, vətənpərvərlik, qarşılıqlı yardım, qadına hörmət, bayramların xüsusi təntənə ilə qeyd edilməsi və s. kimi gözəl xüsusiyyətlər xalqımıza xas olan milli-mənəvi dəyərlərdir. Milli-mənəvi dəyərlər ictimai şüurun təsiri nəticəsində, psixi, fiziki inkişaf, xarakter, dünyanı qavrama və s. xüsusiyyətləri olan insanlarda yaranır.

Şərqi böyük mütəfəkkiri olan Nəsirəddin Tusi təxminən 400 il bundan əvvəl “Əxlaqi Nasiri” əsərində əxlaq tərbiyəsinə böyük yer vermişdir. N. Tusi öz dövrünün təlim-tərbiyə məsələlərini düzgün dərk etdiyi üçün gələcək nəsillərin tərbiyə prosesinə ağıllı istiqamət vermək imkanına malik olmuşdur. Əxlaq tərbiyəsi sistemini yaradan zaman N.Tusi qüdrətli söz sahiblərinin fikirlərinə, milli-mənəvi dəyərlərimizə istinad edərək həm öz xalqımız, həm də dünya xalqları üçün səciyyəvi xüsusiyyətlərə əsaslanmışdır. N. Tusi, hər şeydən əvvəl, “əxlaq normaları” müəyyən etməyə cəhd göstərmişdir ki, bu əxlaqi normalar uşaqların davranışının, ünsiyyətinin, insanlara, təbiətə, cəmiyyətə olan bütün münasibətlərinin tənzimlənməsinə xidmət edir. (2, s 203-205).

Filosof Aristotel özünün “Əxlaq” və “Məqulat” əsərlərində qeyd edir ki, pis adamlar təlim və tərbiyə əsasında yaxşılaşa, dəyişə bilirlər, lakin bunun həmişə belə olacağını demək bir qədər çətinidir. Hər halda tərbiyə ardıcıl və ədalətli olsa, tənbehlə əlaqələndirilsə, nəsihət edilsə,

nəticəsiz qalmaz. Əxlaq tərbiyəsi tərbiyəçinin rəhbərliyi ilə böyüyən nəsildə, ümumiyyətlə, insanlarda cəmiyyətin müəyyən etdiyi əxlaq normaları və davranış qaydalarını formalaşdırmaqla cəmiyyət üçün yararlı, öz hərəkət və münasibətlərini şüurlu surətdə idarə edən şəxsiyyətləri formalaşdırma prosesidir. O, cəmiyyətin əxlaqi-ictimai tələblərinə cavab verən insanlar, vətəndaşlar yetişdirmək məqsədi daşıyır. Əxlaq tərbiyəsi düzgün əxlaqi anlayışlar yaratmaq, bu anlayışlara uyğun adətlər, rəftarlar formalaşdırmaq kimi vəzifələri də yerinə yetirir. (3, s 99-102).

Əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşdırılması hər zaman müsbət nəticə vermir. Əxlaqda baş verən nöqsanlara səbəb çox vaxt onun mahiyyətinin düzgün anlaşılmamasından irəli gəlir. Ona görə də əxlaq tərbiyəsinin inkişafı zamanı məlumatlar, əxlaqi biliklər və bu biliklərə istinad edən əxlaqi şüur formalaşdırılmasından başlanılsa daha səmərəli nəticə verir. Əxlaq norma və qaydaları şüurlu sürətdə dərk edildikdə insanlara hər zaman və hər yerdə şüurlu şəkildə hərəkət etməyə imkan verir. Əxlaq şüurlu sürətdə qavranıldıqda insan davranışının tənzipləyicisinə çevrilir. Düzgün formalaşdırılmış əxlaqi istiqamətlər insana həm özünün, həm də başqalarının hərəkət və davranışlarını obyektiv qiymətləndirməyə imkan verir. İnsanlara müxtəlif vəziyyət və situasiyalarda etik normalara uyğun, vicdanla şüurlu seçim etmək imkanı verir.

İnsan əxlaqının şüurluluğunun xüsusi formasının əsas tərkib hissələrindən biri də insanın əxlaqi idealıdır. İdeal hər kəsin arzu etdiyi əxlaqi keyfiyyətlərə sahib olan insan obrazlarıdır. Bir sözlə insanın olmaq istədiyi insan nümunəsidir. Hər bir adam öz idealında olan insanın müsbət əxlaqi keyfiyyətlərini özündə canlandırmağa, inkişaf etdirməyə çalışır.

Müxtəlif fəaliyyət sahələrində zəruri olan əxlaqi keyfiyyətlər haqqında anlayışlar yaranmışdır. Məsələn, istehsalat əxlaqi, pedaqoqa verilən əxlaqi tələblər, tələbələrə verilən əxlaqi tələblər, diplomatiya əxlaqi, biznes əxlaqi, mədəni fəaliyyət əxlaqi və s. Bunlar təhsil müəssisələrində köməkçi tərbiyəvi fəaliyyət vasitəsilə həyata keçirilir. (4, s 300).

Cəmiyyətin sağlam əsaslar üzərində qurulması üçün onların bilikli, fiziki cəhətdən sağlam olması ilə yanaşı, əxlaqi və mənəvi cəhətdən də zənginləşdirilməsi ön plana çəkilməlidir. Tədqiqatlar göstərir ki, kiçikyaşlı uşaqların əxlaqi keyfiyyətlərinin formalaşmasında şüur da əsas rola malikdir. Şüur adətən uşaqlar mənfi davranışa yol verdikdən sonra fəaliyyətə başlayır.

Uşaqların yaxşı və ya pis haqqında təsəvvürləri təcrübə prosesində genişlənir. Kiçikyaşlılara əxlaq tərbiyəsinə aşılanmanın bir çox yolları mövcuddur. Bu yaş dövründə əxlaq tərbiyəsinin inkişafı rəngarəng və maraqlı tədbirlərin köməyi ilə eyni zamanda təlim prosesi vasitəsi ilə həyata keçirilir. Burada xalq yaradıcılığından, təbiətə ekskursiyalardan, Azərbaycan musiqisindən, bədii ədəbiyyatdan, təsviri sənət nümunələrindən və s. istifadə etmək xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu yaşda uşaqlar gerçəkliyin musiqi və sənət əsərləri üzərində təsvirini müşahidə etdikdə, onların ətraflarında gördükləri gözəlliklər haqqında fikirləri formalaşır və estetik zövqləri inkişaf edir. Azərbaycan Respublikasının hazırkı vəziyyəti körpələrimizin təlim və tərbiyəsi, dünyagörüşünün inkişaf etdirilməsi prosesində dünya mütəfəkkirlərinin nəzəriyyələrinin öyrənilməsi də çox faydalı olar. Kiçikyaşlı uşaqlar xeyir, şər, yoldaşlıq, ailə, qayğı-keşlik, saflıq, düzlük, sülh, ədalət, müharibə, ekoloji, hüquqi, iqtisadi biliklərə məhz məktəbdə və məktəb müəssisələrində yiyələnirlər. Cəmiyyətimizdə şəxsiyyətin inkişafı və əxlaq tərbiyəsinin formalaşması şəraiti yaxşılaşmaqla yanaşı həm də mürəkkəbləşir. Buna səbəb isə elm və texnikanın inkişafı ilə əlaqədar olaraq kiçikyaşlıların əxlaqi tərbiyəsinə təsir göstərən amillərin artmasıdır. Kiçikyaşlıların bugünkü inkişafının yüksək səviyyədə aparılması üçün ölkəmizdə əlverişli şərait yaradılmışdır. Xalqın mədəni səviyyəsi, rifah halı yüksəlir, uşaq və

gənclərin inkişafında mühüm rolunu oynayan ailənin imkanları genişləndirilir, iqtisadi, sosial-siyasi, ideoloji vəzifələr müvəffəqiyyətlə həyata keçirilir. Bütün bunlarla paralel olaraq cəmiyyətdə şəxsiyyətə, onun əxlaqi keyfiyyətlərinə, təhsil səviyyəsinə və tərbiyəsinə verilən tələblər də artırılır. Belə şəraitdə kiçikyaşlılarda əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşması daha da mürəkkəbləşir. Buradan belə bir nəticəyə gələ bilərik ki, uşaqların inkişaf prosesi ziddiyyətli prosesdir. Bu ziddiyyətlərin başlıca səbəbi insanların sosial həyatının da mürəkkəbləşməsidir. Kiçikyaşlı məktəblilərdə müsbət əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşmasına təsir göstərən əsas şərtlərdən biri də müvafiq mikro mühitin yaradılmasıdır. Bu mühitin yaradılmasının əsasında uşağın şəxsiyyətinə hörmət, ağıllı tələbkarlıq, qayğı, sevgi durur. Mikro mühitdə baş verənlər sosial həyatın normalarına uyğun gəlməyə də bilər. Nəzarət etmək, qiymətləndirmək uşaq əxlaqına real məna verir, onun inkişafını təmin edir. Hüquq normaları pozulan zaman insanlara cəza verilsə, əxlaq normaları pozulan zaman da onlar məzəmmət olunur, etdikləri hərəkət pislənir. Burada ictimai rəy mühüm rol oynayır. Kiçikyaşlı məktəblilərin əxlaq tərbiyəsində kollektivçilik, dözümlülük, dostu sədaqət, ailəyə qayğı, sevgi, məhəbbət, şərəf, qeyrət, yaşlıların əməyinə hörmət və tanışlıq, vətənə sevgi kimi bir çox müsbət əxlaqi keyfiyyətlər formalaşır. Əxlaq tərbiyəsində inkişafı zamanı uşaqların kiçik yaşlarının necə keçməsi də bu prosesə təsir edən amillərdən hesab olunur. Kiçikyaşlı uşaqların düzgün əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşmasında müəllimdən xüsusi ustalıq tələb olunur. Bu prosesdə müəllim şagirdlərin qayğısına qalmalı, verilmiş tapşırıqları vaxtında, səliqəli və təmiz yerinə yetirilməsinə nəzarət etməli, tapşırıqları müəyyən edilmiş normada verməlidir. Müəllimin xoş əhval-ruhiyyəsi, jest və mimikaları, pedaqoji ustalıq, kiçikyaşlılarda müsbət əxlaqi keyfiyyətlərin inkişaf etdirilməsində mühüm rol oynayır. Müəllim tərbiyə prosesində şagirdlərin nəzərində müqəddəs varlıq kimi canlanır. Onların münasibətlərində özünü axtarır, bəzən müəllimi özünə nümunə kimi seçir. Unutmaq olmaz ki, hər bir uşaq təkrarolunmaz bir fərddir və onların öz aləmi var. Buna görə də müəllim uşaqlara fərdi yanaşmağı, onların öz daxili aləmini duymağı, onlara sevinc bəxş etməyi, xarici görünüşü və müsbət əxlaqi keyfiyyətləri ilə onlara nümunə olmağı, onların qəlbinə yol tapmağı bacarmalıdır.

Kiçikyaşlı məktəblilərdə əxlaqın tərbiyə edilməsinin vəzifələrinə uşaqları müntəzəm olaraq cəmiyyətin əxlaq normalarına cəlb etmək, şagirdlərin özlərinin müsbət əxlaqi təcrübəsini formalaşdırmaq, onlarda milli mənsubiyyətin və milli şüurun inkişafına nail olmaq və s. aiddir. Bunlarla yanaşı, uşaqlarda əxlaqi keyfiyyətlərin tərbiyə olunması vəzifələrinə konkret olaraq aşağıdakıları daxil etmək vacibdir.

1. Məktəblilərin cəmiyyətə münasibətini tənzimləyən müsbət əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşdırılması;
2. Əməyə, əmək adamlarına vicdanlı münasibətin tərbiyə edilməsi;
3. Əxlaqi şüur və əxlaqi davranışın tərbiyə edilməsi;
4. Əxlaqi münasibətlərin formalaşdırılması;

Bu mühüm vəzifələr bir-biri ilə sıx, qarşılıqlı əlaqədə həyata keçirilir. Məktəbli şəxsiyyəti növbə ilə hissə-hissə deyil, bütövlükdə müntəzəm həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində formalaşır.

Vətənevərlik, milli iftixar, hissi böyüyə hörmət, şərəf və milli ləyaqət, dostluq, yoldaşlıq, şüurlu intizam, iradi keyfiyyətlərin tərbiyə olunması, humanizm və s. əxlaq tərbiyəsində tərkib hissələridir.

Vətənsəvərlik hissi insan ömrünün zینəti, onu ayaqda tutan, onu yaşadan ən qadir qüvvədir. Vətənsəvərlik hissini təbiyə olunması zamanı mənəvi dəyərlərdən istifadə etməklə məktəblilərdə vətənə məhəbbət, vətəni qorumaq və vətən qeyrətini çəkmək əsas rola malikdir. Gənc nəsle müstəqil Azərbaycanda yaşayan müxtəlif xalqlar, millətlər arasında milli həmrəylik, birlik, dostluq və s. duyğuların aşılınması vətənsəvərliyin təbiyəsində mühüm məsələlərdən biridir.

Milli iftixar və milli şüur vətənsəvər insanlara xas olan sifətlərdən biridir. Xalqımızın yaşamaq və yaratmaq hissi inkişaf edir. Xalqımız öz keçmişinin şanlı və şərəfli səhifələri ilə fəxr edir və bu keyfiyyətləri gələcək nəsle ötürməyə çalışır. Bu istiqamətdə məktəblərdə ciddi işlər aparılır. Hal-hazırda şagirdlər mən millətim, dövlətim üçün nə edə bilərəm? sualı ətrafında düşünlər. Hər bir şagird öz bayrağının yüksəklərdə dalğalanmasını, dövlətinin dünyada böyük şöhrət qazanmasını istəyir. Bu gün hər bir məktəbli yaşadığı torpağı, mənsub olduğu xalqı dərk etməlidir.

Şagirdlərdə humanizm təbiyəsi böyük təsir gücünə malikdir. Humanizm təbiyəsi şagirdlərdə xeyirxahlığı, canlılara həssas yanaşmağı, səmimiyyəti inkişaf etdirməlidir. Humanizm təbiyəsinə həssaslıq, hörmət, ədalət, mərdlik, insanlara hörmət, inam, qayğı və s. daxildir.

Humanizm təbiyəsi insana, onun maraqlarına, tələbatlarına, qabiliyyətlərinə hörmətlə yanaşmağı, insanlara diqqətli olmağı, onların müsbət cəhətlərinə üstünlük verməyi, adamlara təmənnasız kömək etməyi, təşəbbüskarlıqlarını düzgün qiymətləndirməyi tələb edir. (1, s 348)

Şərəf və ləyaqətin təbiyə edilməsində ədalət, məktəbliyə etibar xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Əxlaq təbiyəsinin mühüm tərkib hissələrindən biri olan şərəf və ləyaqətin təbiyə olunması zamanı məktəbli əsl insan olmaq üçün öz insani ləyaqətini başa düşür. Şərəf və ləyaqətli şagirdlər lovğalıqdan uzaq, mədəni, təvazökar, sadə, ona tapşırılan hər işi səbir və təmkinlə görən və s. müsbət xüsusiyyətlərə sahib olurlar.

Əsl insan olmaq üçün məktəbli öz şərəf və ləyaqətini dərk etməlidir. Bu istiqamətdə hər bir müəllim və kollektiv fəaliyyəti şagirdlərin şərəf və ləyaqətinə hörmətlə yanaşmalıdır. Onları vurmaq, təhqir etmək, alçaltmaq olmaz.

Problemin aktuallığı. Məqalənin aktuallığı ondan ibarətdir ki, şagirdlərin təlim və təbiyə prosesində kiçikyaşlı məktəblilərdə müsbət əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə kiçikyaşlı məktəblilərdə əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşdırılmasının nəzəri məsələləri, əxlaqi anlayışların mahiyyəti və müsbət əxlaqi keyfiyyətlərin inkişaf etdirilməsi haqqında ətraflı məlumat verilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən müəllimlər, şagirdlər, tələbə, elmi işçi və magistrantlar istifadə edə bilirlər.

Ədəbiyyat

1. A.Həsənov, Ə.Ağayev. Pedaqogika: Dərslik. Bakı: Nasir, 2007, 496 s.
2. N. Tusi. Əxlaqi-nasiri. Bakı: Elm, 1989. -254 s.
3. Şahhüseynova S.A. Etika: İncəsənət təmayüllü ali məktəb tələbələri üçün dərslik. Bakı: Nurlan, 2009, 160 s.

4. Трошин П.Л. Нравственное воспитание: понятие, сущность, задачи // Молодой ученый, 2016, № 8. с. 884-887.
5. National Association for the Education of Young Children (NAEYC).
6. Həsənov A. Kiçikyaşlı məktəblilərin mənəvi tərbiyəsi. Bakı, 1987.
7. Kazımov N. Məktəb pedaqogikası: Dərslük. Bakı, 2002.

V.M. Семадова

Теоретические вопросы формирования нравственных качеств у младших школьников
Резюме

Мораль – это совокупность правил поведения, сформировавшихся на протяжении всей истории, регулирующих отношения людей друг к другу и к обществу. Эти правила определяют социальные нормы и этические принципы общества. Основная цель морали – защита гармонии и стабильности общества путем определения социального поведения индивидов. Мораль существовала с момента зарождения человеческого общества и продолжает развиваться с течением времени. На каждом общественно-историческом этапе мораль выполняла разные задачи, например, обеспечивая общественный порядок и регулируя взаимодействия. Этот процесс развития гарантирует, что мораль адаптируется к меняющимся требованиям общества. В будущем возникнут новые формы и принципы морали, которые будут играть важную роль в общественной жизни.

V.M.Səmədova

Theoretical issues of the formation of moral qualities in young schoolchildren
Summary

Morality is a set of behavioral rules that have been formed throughout history, regulating the relationship of people to each other and to society. These rules determine the social norms and ethical principles of society. The main purpose of morality is to protect the harmony and stability of society by determining the social behavior of individuals. Morality has existed since the dawn of human society and continues to evolve over time. At each socio-historical stage, morality performed different tasks, for example, ensuring social order and regulating interactions. This developmental process ensures that morality adapts to the changing demands of society. In the future, new forms and principles of morality will emerge and play an important role in social life

Redaksiyaya daxil olub: 23.08.2024